

22. 09. 2023

W. P. J. Y. N. E. Ł. O
Kraków, 18 września 2023 r.

prof. KAAFM dr hab. Robert Borkowski
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego
Wydział Nauk o Bezpieczeństwie

Kraków, 18 września 2023 r.

**Recenzja rozprawy doktorskiej magistra Oleksandra Veretylnika
„Rola Afganistanu jako *insulator state* w regionalnych
kompleksach bezpieczeństwa” napisanej pod kierunkiem prof.
Uniwersytetu Szczecińskiego dr hab. Renaty Podgórzeńskiej**

Podstawa opracowania recenzji

Podstawą opracowania niniejszej recenzji jest pismo Przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego prof. US dr. hab. Andrzeja Wojtaszaka, z dnia 17 lipca 2023 r. w sprawie powierzenia mi obowiązków recenzenta rozprawy doktorskiej magistra Oleksandra Veretylnika, zgodnie z uchwałą Rady Naukowej Instytutu Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego Nr 49/2023 z dnia 17.07.2023 r., jak również z ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023, poz. 742 ze zm.) oraz Statutem Uniwersytetu Szczecińskiego.

Ocena wyboru tematyki pracy

Przedłożona dysertacja dotyczy nader ważnego i aktualnego zagadnienia kształtowania się bezpieczeństwa subregionalnego Azji Środkowej w kontekście konfliktów zbrojnych w Afganistanie. Problem ten zyskał już w nauce światowej, jak również w rodzimych naukach społecznych istotne miejsce, czego wyrazem jest znaczna liczba publikacji, w tym szereg monografii. Warto podkreślić, że problematyka bezpieczeństwa międzynarodowego jest przedmiotem dociekań nie tylko w nauce o polityce i stosunkach

międzynarodowych, ale i w naukach o bezpieczeństwie a także – szerzej rzecz ujmując z odniesieniem do nauki światowej - w studiach strategicznych, polemologii oraz w geografii politycznej. Wprawdzie praca, ze względu na problematykę podjętą przez Doktoranta, nie jest całkowicie nowatorska, zważywszy znaczną liczbę publikacji poświęconych kwestii afgańskiej i bezpieczeństwu regionu, jednakże Autor z racji przyjętej perspektywy badawczej oraz stosownego postawienia problemów badawczych wypełnia w istotny sposób pewną lukę poznawczą co powoduje, że walory jego pracy są niezaprzeczalne. Poza tym problematyka bezpieczeństwa ma to do siebie, że co pewien czas badania nad bezpieczeństwem konkretnego obszaru powinno się ponawiać z racji zmiany intensywności zagrożeń, ewolucję globalnej sytuacji militarno-politycznej, dynamikę zmian konfliktów zbrojnych, etc. Widocznym jest przecież, jak szybko w ostatnich latach zdezaktualizowała się spora część literatury na temat Afganistanu, szczególnie w odniesieniu do prognoz rozwoju tego kraju oraz amerykańskiej obecności w regionie.

Ocena struktury rozprawy oraz jej zawartości merytorycznej

Przedstawiona praca doktorska jest nader obszerna, liczy bowiem czterysta trzydzieści dwie strony, z czego właściwego tekstu jest trzysta dwadzieścia trzy strony a dodatki liczą w sumie sto dziewięć stron. Znaczna objętość rozprawy pozwoliła na zaprezentowanie pełnego i dojrzałego wyводу. Praca złożona jest z obszernego wstępu, czterech rozdziałów tematycznych oraz stosunkowo krótkiego zakończenia, jak również osiemdziesięciosiedmiostronicowej bibliografii, wykazu skrótów zastosowanych w pracy, spisu rysunków, spisu tabel oraz piętnastostronicowego załącznika w postaci map.

Tytuł nadany rozprawie przez Autora jest sformułowany merytorycznie poprawnie a treść pracy odpowiada przyjętemu tytułowi, lecz zastrzeżenie budzi – niestety, coraz częściej praktykowane w polskich naukach społecznych – stosowanie żargonu polsko-angielskiego. Pojęcie *insulator state* oznacza państwo izolowane lub izolujące się (ang. *insulator* = izolator), a zatem wypełniające swe funkcje w społeczności międzynarodowej w sposób ułomny. Sam Doktorant stosuje zresztą w tekście rozprawy polski termin „państwo izolator” (np. s. 326), dlaczego zatem nie uczynił tego w tytule pracy? Czy określenia „państwo dysfunkcyjne” albo „państwo upadłe” (bowiem *de facto* Afganistan jest państwem upadłym) stosowane w naukach społecznych nie byłoby również właściwszym terminem? Zastrzeżenie

budzi także tytuł rozdziału drugiego. Anglosaskie terminy w nim zastosowane, mają swoje polskie odpowiedniki. W Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski (*vide* Konstytucja RP z 1997 r. Art. 27 oraz ustawa o języku polskim, tekst jednolity Dz.U. z dn. 17.05.2018. poz. 931), co oznacza, że językiem nauki polskiej jest język polski a zatem obowiązkiem Autora jest nadawanie tytułów pracy, rozdziałów, podrozdziałów, etc. w języku polskim. Oznacza to w istocie obowiązek posługiwania się siatką pojęciową rodzimej nauki, a w razie pojawienia się w obcym języku terminu określającego nowe zjawisko, należy termin taki przetłumaczyć. Jeśli nie można byłoby powyższych warunków wypełnić z przyczyn semantycznych, logicznych, stanu nazewnictwa, etc., to dopiero wówczas wprowadzać można termin obcojęzyczny. W przypadku niniejszej rozprawy takiej potrzeby nie było.

Kolejność wątków tematycznych rozprawy należy uznać za właściwą a całość za logicznie skonstruowaną. Proporcje zbliżonej objętości poszczególnych rozdziałów odpowiadających poszczególnym wątkom tematycznym i problemom badawczym są harmonijne. Również tytuły rozdziałów i podrozdziałów nie budzą żadnych wątpliwości, sformułowano je w sposób poprawny i adekwatny do treści zawartych w rozdziałach oraz podrozdziałach.

Wstęp zawierający zarys historii politycznej Afganistanu, przedstawienie szczegółowych pytań badawczych oraz hipotez badawczych, jak również celów badań a także wskazanie metod badawczych. To bardzo lapidarne, wszakże poprawne przedstawienie aspektów metodologicznych badań. Całość wstępnego wywodu liczy 15 stron i trzeba ją ocenić jako zredagowaną bardzo dobrze. W rozdziale pierwszym zatytułowanym *Teoria regionalnych kompleksów bezpieczeństwa – możliwości eksplanacyjną i zastosowanie* Doktorant lokuje swe badania w przyjętej przez siebie perspektywie teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa. Ten bardzo dobrze napisany rozdział o charakterze teoretycznym ma objętość 66 stron. Z kolei rozdział drugi *Afganistan na granicy regionalnych kompleksów bezpieczeństwa. Między security regime a conflict formation* złożony aż z 86 stron zawiera obszernie rozważania na temat aktualnej pozycji Afganistanu jako w istocie pola ścierania się obcych i antagonistycznych wpływów w obecnej sytuacji geostrategicznej. Trzeba podkreślić, że nader interesująca jest tu analiza polityki Iranu, Turcji i Arabii Saudyjskiej wobec Afganistanu. Trzeci z kolei rozdział *Afgańskie rozumienie bezpieczeństwa. Wymiar wewnętrzny* dotyczy sytuacji wewnętrznej Afganistanu, tj. kwestii ustrojowych oraz polityki bezpieczeństwa i liczy 71 stron. Zamykający rozprawę rozdział czwarty *Uwarunkowania pozycji i znaczenia Afganistanu w regionie – współczesny kontekst*

poświęcony jest kwestii afgańskiej w kontekście regionalnej współpracy międzynarodowej i składa się z 80 stron, natomiast *Zakończenie*, w którym Doktorant podsumowuje diagnozę sytuacji Afganistanu oraz zarysowuje w sposób nieśmiały tylko próbę prognozy rozwoju tej sytuacji, liczy zaledwie stron 5. Lektura całości pracy daje pozytywne odczucia co do kompetencji merytorycznych i erudycji Autora.

Należy uznać, że Doktorant rozwiązał problem badawczy odpowiadając na sformułowane przez siebie pytania badawcze.

Ocena metodologii badań doktoranta i siatki pojęciowej dysertacji

Autor sytuuje swą pracę w nauce o polityce i administracji. We wstępie w zwięzły sposób przedstawił przedmiot badań, cel badań, pytania badawcze i hipotezy badawcze oraz metody badawcze, wśród których wyróżnił metody główne (metoda porównawcza, metoda analizy systemowej, metoda instytucjonalno-prawna) oraz metody pomocnicze (metoda analizy treści, metoda decyzyjna). Należy uznać, że Doktorant zrealizował cały proces badawczy właściwie, z poprawnym i adekwatnym stosowaniem metod badawczych.

Ocena strony formalnej dysertacji

Język oraz styl narracji należy uznać za poprawne i właściwe dla pracy naukowej (poza zarzutem co do ulegania modzie na zastępowanie polskich terminów terminologia anglosaską). Również pod względem redakcyjnym i technicznym praca nie budzi najmniejszych zastrzeżeń. Tytuły rozdziałów oraz podrozdziałów zostały sformułowane w sposób poprawny i adekwatny do ich zawartości. Elementy graficzne opisane są w sposób właściwy. Przypisy sporządzone zostały prawidłowo. Łączna ich liczba wynosi w całej pracy aż 1595, co na 308 stronach właściwego tekstu rozdziałów daje wskaźnik rzędu 5,2 przypisu na stronę, co jest liczbą znaczną. Wszystkie przypisy mają charakter przypisów źródłowych, przypisów innego rodzaju brak. Rozprawa jest przykładem pogłębiającej się tendencji w polskiej nauce, zwłaszcza w pracach doktorskich oraz habilitacyjnych, by obudowywać

każdy, najdrobniejszy nawet wątek odwołaniami do źródeł. W efekcie otrzymujemy np. stronę tekstu złożonego z 13 wierszy z 13 odwołaniami (vide s. 50).

Ocena bibliografii

Osiemdziesięciosiedmiostronicowa bibliografia podzielona została na części złożone kolejno z dokumentów cytowanych (38 pozycji), encyklopedii, leksykonów, słowników (tylko 3 pozycje)¹, monografii nazwanych opracowaniami zwartymi (tylko 32 pozycje), artykułów naukowych (408 pozycji) oraz ogromnej ilości źródeł internetowych (ok. 1000 pozycji). Doktorant wykazał się doskonałą znajomością dwóch języków obcych – angielskiego i rosyjskiego korzystając ze źródeł w tych językach. Bibliografię należy ocenić pozytywnie jako adekwatną do wymogów stawianych rozprawom doktorskim, jeśli chodzi o wymiar ilościowy oraz sposób jej zredagowania, choć widoczny jest brak szeregu monografii odnoszących się do problematyki afgańskiej².

To kolejna tendencja w naukach społecznych widoczna u adeptów, że większą wagę przykładają do artykułów publikowanych w Internecie aniżeli do studiowania monografii i sięgania do źródeł encyklopedycznych. Wszelkie krytyczne uwagi w niniejszej recenzji, tj. odnośnie amerykańskiej siatki pojęciowej, nadmiaru przypisów, przewagi źródeł internetowych nad monografiami, etc., są daleko bardziej wyrazem krytycyzmu recenzenta wobec tendencji występujących w rodzimej nauce, zwłaszcza w odniesieniu do praktyk

¹ Zabrakło w tej części np. *The CIA World Factbook 2022-2023*. Skyhorse Publishing. New York 2022; J. Marszałek-Kawa, D. Plecka (red.), *Leksykon wiedzy politologicznej*. Adam Marszałek. Toruń 2021; K. Dziubińska-Wójcik et al. (red.), *Leksykon bezpieczeństwa - wybrane pojęcia*. UJK. Kielce 2018; M. Karwat, J. Ziobłkowski, *Leksykon pojęć politologicznych*. Dom Wydawniczy Elipsa. Warszawa 2013; *Leksykon krajów świata*. Encyclopædia Britannica. Poznań 2010; *Encyklopedia Politologii*. T. I-V. Wolters Kluwer. Warszawa 2010; *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*. AON. Warszawa 2002; A. Antoszewski, *Leksykon Politologii*. Atla 2. Wrocław 2022; *Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych*. Wiedza Powszechna. Warszawa 1976.

² Zob. np. P. Balcerowicz, *Afganistan – ludzie, historia, polityka*. Wydawnictwo Akademickie Dialog. Warszawa 2001; A. Głogowski, *Pakistan-Afganistan – trudne sąsiedztwo*. Małopolska Oficyna Wydawnicza Korona. Kraków 2004; M. Ewans, *Afghanistan. A Short History of Its People and Politics*. HarperCollins Publishers Inc., New York 2002; J. Sierakowska-Dyndo, *Granice wyobraźni politycznej Afgańczyków*. Wydawnictwo UW. Warszawa 2007; T. Stepiński (red.), *Nowa wielka gra w regionie Azji Centralnej*. Instytut Europy Środkowo-Wschodniej. Lublin 2012; M. Zubek, *Budowanie pokoju w środowisku konfliktowym na przykładzie Afganistanu. Efektywność działań społeczności międzynarodowej*. Wydawnictwo UJ. Kraków 2021 i in.

stosowanych przez młodych badaczy, aniżeli krytyką, która umniejszałaby wartość ocenianej dysertacji.

Ocena dorobku Doktoranta

W toku swych badań Doktorant opublikował w latach 2009-2023 dwadzieścia dwie prace w formie dziesięciu artykułów naukowych, jedenastu rozdziałów w pracach zbiorowych oraz jednej recenzji. Były to publikacje w języku polskim, angielskim oraz rosyjskim. Dziesięć pozycji opublikowanych przez Doktoranta, a więc połowa jego dorobku, powiązana jest z problematyką doktoratu i dotyczy kwestii afgańskich. Doktorant wykazał się też znaczną aktywnością w życiu naukowym, biorąc udział w dziewiętnastu konferencjach naukowych a także pilnością i pracowitością uczestnicząc w licznych kursach i szkoleniach.

Konkluzja

Reasumując wszystkie powyższe cząstkowe oceny poszczególnych części i aspektów przedłożonej dysertacji doktorskiej magistra Oleksandra Veretylnika „Rola Afganistanu jako *insulator state* w regionalnych kompleksach bezpieczeństwa”, należy z pełnym przekonaniem uznać, że spełnia ona ustawowe wymogi stawiane pracy doktorskiej. Przedłożona rozprawa zawiera rozwiązanie oryginalnego problemu badawczego a doktorant wykazał wystarczający stopień zaawansowania w zakresie nauki o polityce. W konkluzji uznaję, że rozprawa spełnia kryteria merytoryczne oraz formalne zgodne z materią ustawową odnośnie wymogów stawianych pracom doktorskim a tym samym wnoszę o dopuszczenie doktoranta do kolejnego etapu przewodu doktorskiego. Jednocześnie wnoszę o wyróżnienie dysertacji przez Radę Naukową.

Ocena dorobku Doktoranta

W toku swych badań Doktorant opublikował w latach 2009-2023 dwadzieścia dwie prace w formie dziesięciu artykułów naukowych, jedenastu rozdziałów w pracach zbiorowych oraz jednej recenzji. Były to publikacje w języku polskim, angielskim oraz rosyjskim. Dziesięć pozycji opublikowanych przez Doktoranta, a więc połowa jego dorobku, powiązana jest z problematyką doktoratu i dotyczy kwestii afgańskich. Doktorant wykazał się też znaczną aktywnością w życiu naukowym, biorąc udział w dziewiętnastu konferencjach naukowych a także pilnością i pracowitością uczestnicząc w licznych kursach i szkoleniach.

Konkluzja

Reasumując wszystkie powyższe cząstkowe oceny poszczególnych części i aspektów przedłożonej dysertacji doktorskiej magistra Oleksandra Veretylnika „Rola Afganistanu jako *insulator state* w regionalnych kompleksach bezpieczeństwa”, należy z pełnym przekonaniem uznać, że spełnia ona ustawowe wymogi stawiane pracy doktorskiej. Przedłożona rozprawa zawiera rozwiązanie oryginalnego problemu badawczego a doktorant wykazał wystarczający stopień zaawansowania w zakresie nauki o polityce. W konkluzji uznaję, że rozprawa spełnia kryteria merytoryczne oraz formalne zgodne z materią ustawową odnośnie wymogów stawianych pracom doktorskim a tym samym wnoszę o dopuszczenie doktoranta do kolejnego etapu przewodu doktorskiego. Jednocześnie wnoszę o wyróżnienie dysertacji przez Radę Naukową.

Robert Borkowski